

Політичні інститути та процеси

УДК 321.7:323[477]+355/359

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18129295>

**Трансформація партійної системи України в умовах воєнного стану
(2022–2025): стан, виклики, сценарії**

Дячок Станіслав Миколайович,

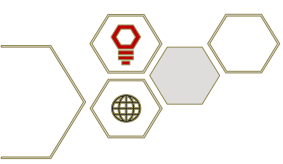
аспірант кафедри політичних наук,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м.

Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0008-3702-7908>

Прийнято: 19.12.2025 | Опубліковано: 30.12.2025

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз трансформацій української партійної системи в умовах повномасштабної війни 2022–2025 рр. Застосовано концепцію «критичного моменту», що дозволяє розглядати повномасштабне військове вторгнення РФ як перелом у розвитку політичних інститутів. Аналіз охоплює три блоки: стан партійної системи напередодні війни, функціонування політичних партій в умовах воєнного стану та можливі сценарії її розвитку після завершення війни. У довоєнний період система характеризувалася фрагментарністю, персоналізованістю та залежністю від олігархічних (фінансово-промислових) груп. Воєнний стан призвів до консолідації суспільства, згортання міжпартійної конкуренції, заборони проросійських політичних сил і концентрації влади у виконавчій гілці. На основі аналізу соціологічних опитувань, індексів Freedom House (*Nations in Transit 2024*, *Freedom in the World 2024*), Transparency International (CPI), звітів Європейської комісії та наукових праць зроблено висновок, що майбутня партійна система України розвиватиметься у межах трьох можливих

сценаріїв: гегемонія переможців, відновлення олігархічного впливу або ідеологічне оновлення. Найбільш оптимістичний сценарій пов'язаний з інституціоналізацією нових суспільних цінностей — солідарності, довіри, громадянської відповідальності та побудовою європейської моделі партійної демократії.

Наукова новизна дослідження полягає у концептуалізації трансформації партійної системи України в умовах воєнного стану крізь призму теорії критичних моментів та у виокремленні нових осей повоєнної політичної конкуренції (безпекової, ідеологічної та управлінської).

Авторський внесок полягає в інтеграції емпіричних даних міжнародних індексів демократії, соціологічних опитувань і якісного інституційного аналізу, що дозволило сформулювати сценарну модель розвитку партійної системи України у повоєнний період.

Ключові слова: партійна система, воєнний стан, політика, трансформація, суспільство, політичні партії, парламент, президент, демократичний транзит, олігархія, повоєнні сценарії.

The Transformation of Ukraine's Party System during Martial Law (2022–2025): Current State, Challenges, and Future Scenarios

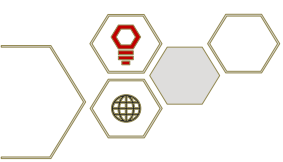
Stanislav Diachok,

Postgraduate Student at the Department of Political Science, Mykhailo

Drahomanov Ukrainian State University

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-3702-7908>

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the transformations of Ukraine's party system during the full-scale war of 2022–2025. The concept of the critical juncture is applied to interpret Russia's invasion as a

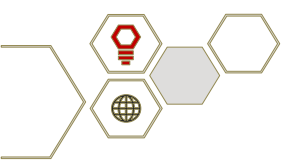
turning point in institutional development. The study covers three main aspects: the state of the party system before the war, the functioning of political parties under martial law, and possible scenarios for post-war development. Before the invasion, the system was characterized by fragmentation, personalization, and dependence on oligarchic groups. Martial law led to social consolidation, the suspension of interparty competition, the banning of pro-Russian parties, and the concentration of power in the executive branch. Based on sociological surveys, Freedom House indices (Nations in Transit 2024, Freedom in the World 2024), Transparency International's CPI, European Commission reports, and scholarly literature, the article concludes that Ukraine's future party system will likely evolve according to three scenarios: victors' hegemony, oligarchic restoration, or ideological renewal. The most optimistic scenario is associated with the institutionalization of new societal values — solidarity, trust, and civic responsibility — and the construction of a European model of party democracy.

The scientific novelty of the study lies in the conceptualization of the transformation of Ukraine's party system under martial law through the lens of critical juncture theory, as well as in the identification of new axes of post-war political competition (security-related, ideological, and governance-oriented).

The author's contribution consists in the integration of empirical data from international democracy indices, sociological surveys, and qualitative institutional analysis, which made it possible to develop a scenario-based model of the post-war evolution of Ukraine's party system.

Keywords: party system, martial law, politics, transformation, society, political parties, parliament, president, democratic transition, oligarchy, post-war scenarios.

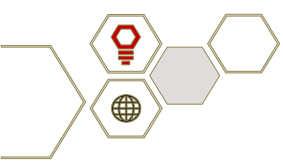
Вступ. Війна стала екзистенційним викликом для українського народу, української державності та політичної системи. Актуальність теми зумовлена потребою осмислення змін у партійній системі, які відбулися в умовах

воєнного стану. Об'єкт дослідження — партійна система України, предмет — її трансформація під час війни. Мета статті полягає у комплексному аналізі трансформацій партійної системи України в період 2022–2025 років та визначенні сценаріїв її подальшого розвитку у повоєнний період. Оскільки, ситуація яка склалася в Україні є унікальним прикладом трансформації партійної системи під впливом війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика партійної системи України активно досліджувалася у працях Л. Шкляр, Г. Зеленько, М. Рябчука, А. Мелешевича, а також зарубіжних авторів — А. Вілсона, Х. Лінца та А. Степана, Г. Екерта і С. Гансона. Застосування теорії демократичного транзиту й концепції критичних моментів дозволяє розглядати український випадок у ширшому контексті трансформацій посткомуністичних держав Центрально-Східної Європи. Попри значний масив наукових праць, присвячених партійній системі України, більшість досліджень зосереджувалися або на довоєнному періоді, або на загальних аспектах демократичного транзиту. Недостатньо опрацьованим залишається питання інституційної трансформації партійної системи в умовах повномасштабної війни як критичного моменту, а також аналіз можливих сценаріїв її розвитку після завершення воєнного стану. Таким чином, наявна література створює теоретичне підґрунтя для дослідження, однак не дає цілісного пояснення сучасних змін партійного поля України, що й зумовлює необхідність цього дослідження.

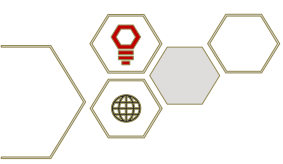
Мета і завдання статті. Метою статті є аналіз стану та трансформацій партійної системи України під час війни та визначення можливих сценаріїв її розвитку. Завданнями є: 1) охарактеризувати стан партійної системи до 2022 року; 2) проаналізувати зміни у період воєнного стану; 3) оцінити правові та політичні наслідки заборони проросійських партій; 4) виявити потенційних нових акторів; 5) окреслити сценарії розвитку після війни.

Методи дослідження. У статті використано інституційний та порівняльно-політологічний підходи, історико-аналітичний метод, а також концепцію «критичних моментів». Залучено емпіричні дані Freedom House, Transparency International, соціологічних досліджень («Рейтинг»), а також аналітичні звіти Європейської комісії. Водночас дослідження має певні методологічні обмеження. По-перше, аналіз охоплює період активної фази воєнного стану, що унеможливляє повноцінну оцінку довгострокових інституційних ефектів трансформації партійної системи. По-друге, обмежена доступність повних електоральних даних та функціонування політичних партій в умовах війни зумовлює переважне використання вторинних джерел і міжнародних індексів. По-третє, запропоновані сценарії повоєнного розвитку мають аналітично-прогностичний характер і не претендують на вичерпність.

Результати та дискусії. Повномасштабне військове вторгнення РФ до України 24 лютого 2022 року стало визначальним критичним моментом для розвитку української державності. Для політичної системи це означало не лише виклик виживання, а й необхідність швидкої адаптації до умов, коли сама можливість існування демократичних інститутів опинилася під загрозою. Політичні партії, парламент і громадянське суспільство були змушені функціонувати в новій реальності, де пріоритет національної безпеки переважав над логікою змагальної демократії.

У політичній науці ситуації такого масштабу описуються через концепт «критичних моментів», які кардинально змінюють траєкторію розвитку інституцій. Дослідники Д. Капочча та Р. Келемен [13, р. 348-351] наголошували, що саме кризи або війни стають «вікном можливостей», коли слабкі й нестійкі інститути можуть або зруйнуватися, або, навпаки, отримати нове підґрунтя для подальшої еволюції. У рамках історичного інституціоналізму критичні моменти розглядаються як часові періоди, коли траєкторія інституційного розвитку набуває нових напрямів під впливом

кризових подій. Для України 2022 рік став саме таким моментом, що змінив параметри політичної конкуренції, структуру партійної системи та роль парламентських інститутів.

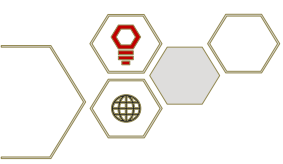
У цьому контексті аналіз трансформацій партійної системи України в умовах війни має як наукове, так і практичне значення. По-перше, він дозволяє зрозуміти, чому довоєнна система виявилася неспроможною забезпечити стабільну політичну інституціоналізацію. По-друге, воєнний стан створює унікальну можливість для вивчення взаємодії демократії та безпеки. По-третє, визначення сценаріїв повоєнного розвитку має ключове значення для демократичної відбудови України та її інтеграції в європейський політичний простір.

Аналіз ґрунтується на інституційному та порівняльно-політологічному підходах із залученням емпіричних даних міжнародних організацій (Freedom House, Transparency International, Bertelsmann Transformation Index), звітів Європейської комісії та результатів соціологічних досліджень.

На початку 2020-х років партійна система України демонструвала виразні ознаки інституційної слабкості. Ця слабкість проявлялася у низькій якості організаційного розвитку політичних партій, структурній нестабільності та їхній обмеженій здатності ефективно реалізовувати ключові функції, зокрема представницьку, програмно-ідеологічну та активізацію/залучення електорату/громадян. Попри формальну багатопартійність в Україні, більшість політичних партій залишалися проектами, створеними під конкретні вибори або окремих лідерів.

Основні перешкоди на шляху демократичної консолідації полягали у слабкій інституціалізації та деформації політичного плюралізму внаслідок панування фінансово-промислових груп (11, с. 125).

Український політолог О. Гарань у співавторстві з Є. Магдою та В. Яблонським [2, с.18–20] наголошував, що партійна система України тривалий час розвивалася у форматі «квазіпартійних» утворень, де політичні структури

формувалися навколо лідерів або фінансово-промислових груп, а не навколо програмно-ідейних платформ. Подібну позицію займає Г. Зеленько [3, с. 66-68], яка підкреслювала, що більшість українських партій функціонували як «електоральні проекти» без сталих організаційних структур.

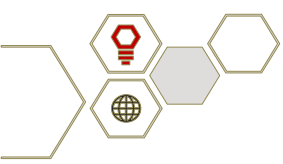
Як зазначає Ю. Шведа після 2014 року партійна система України демонструє високий рівень фрагментації та нестабільності, що проявляється у швидкій ротації та зникненні політичних проектів ("партій-одноденки"), які формуються навколо лідерів без стійкої регіональної чи ідеологічної бази [10, с. 195].

Таким чином, до 2022 року політична система України демонструвала високу нестабільність партійного поля, за визначенням західних дослідників (Meleshevych, 2020). Це означало, що навіть масштабні виборчі перемоги не гарантували довготривалого політичного домінування.

Головною віссю політичної боротьби в Україні залишався геополітичний розкол. М. Рябчук [7, с. 14] описував його як фундаментальний поділ між умовною прозахідною «європейською» та «радянсько – російською» Україною. Цей розкол був не лише ідеологічним, мовним, але й територіально-культурним, відображаючи різну історичну приналежність регіонів України.

Британський дослідник Ендрю Вілсон [21, р. 24–25] підтверджує, що саме зовнішньополітична орієнтація була головним мобілізаційним фактором у політиці. На його думку, питання соціально-економічної політики часто відходили на другий план, поступаючись дискурсу «ЄС чи Росія».

Отже, політична конкуренція в Україні мала радше ідентифікаційний, ніж програмний характер. Це суттєво відрізняло її від країн Центрально-Східної Європи, де у 1990-х роках поступово сформувалися стабільні партійні системи з чіткими ідеологічними поділами [19, р. 248]; [14, р. 11–12]. Оскільки, серед політичних гравців в Україні основа конкуренції здебільшого була зосереджена на ідеї "Хто ми?" (ідентифікація: мова, геополітичний вектор,

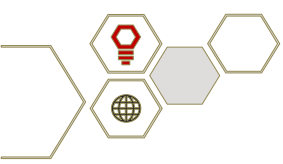
регіональні відмінності), а не на ідеї "Що ми робимо? Чи що нам робити?" (програма: економічна та соціальна політика).

Парламентські та президентські вибори 2019 року стали своєрідною аномалією в українській політиці. Партія «Слуга Народу», здобувши безпрецедентну монобільшість, чого раніше не було в історії українського парламентаризму, у Верховній Раді, відобразила глибокий суспільний запит на оновлення політичної еліти та відмову від старих кланово-олігархічних практик.

Однак, як зазначають дослідники, ця електоральна перемога не усунула структурних проблем. Партія залишалася персоналізованою, ідеологічно розмитою та організаційно слабкою [20, р. 5]. По суті, вона фактично була «електоральним проектом», хоч і на значно масштабнішому рівні, що підтверджувало загальну тенденцію до незавершеної інституціоналізації партійної системи.

Порівняння з країнами Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) лише загострює це розуміння. Х. Лінц та А. Степан [19] у своїх працях зазначали, що стійкі партійні системи є необхідною умовою для консолідації демократії. Дослідження Г. Екерта та С. Гансона [14] показали, що більшість посткомуністичних країн регіону змогли відносно швидко створити партії європейського зразка, які забезпечували стабільність та передбачуваність політичного процесу.

На початку 2020-х років партійна система України демонструвала виразні ознаки інституційної слабкості, що проявлялося у низькій якості організаційного розвитку політичних партій, їхній структурній нестабільності та обмеженій здатності ефективно реалізовувати ключові функції, зокрема представницьку, програмно-ідеологічну та мобілізаційну. Ця хронічна інституційна недієздатність партійного середовища спричиняла фрагментацію політичного поля, поглиблювала персоніфікацію політичного процесу та зумовлювала слабку інтеграцію партій у загальну суспільно-політичну

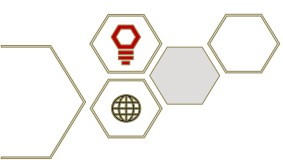
систему держави. З огляду на це, Україна постає як держава, у якій процес партійної інституціоналізації має відкладений та неповний характер. Попри формальну наявність розгалуженої партійної структури, політичні партії здебільшого не виконували притаманних їм функцій як стійких інститутів представництва суспільних інтересів. Незавершеність інституціоналізації партійного поля свідчила про затримку у становленні зрілої партійної системи, властивої розвиненим демократіям. Таким чином, політична система України демонструвала риси так званої «відкладеної партійної інституціоналізації», коли зовнішні атрибути партійного життя не підкріплювалися належним рівнем його змістовної та структурної зрілості.

Величезна кількість зареєстрованих партій (майже 370 станом на початок 2022 року) різко контрастувала з їхньою реальною організаційною спроможністю та суспільним впливом, що неодноразово фіксувалося у звітах Європейської комісії.

Таким чином, напередодні повномасштабного вторгнення партійна система України мала три визначальні риси, що зумовили її крихкість:

- Слабка інституціоналізація. Переважання тимчасових, орієнтованих на вибори «партій-проектів» над сталими ідеологічними інституціями, здатними до представництва інтересів суспільства.
- Геополітична поляризація. Домінування цивілізаційного розколу «Захід vs. Росія» як центральної осі політичної конкуренції, що затьмарювало соціально-економічні питання.
- Персоналізація та олігархізація. Критична залежність політичних сил від їхніх лідерів та неформальних фінансово-промислових груп, що підміняли собою партійне будівництво.

Отже, незавершена інституціоналізація партійного поля зумовила низьку передбачуваність політичного процесу та нестійкість демократичних практик, що зробило політичну систему вразливою до зовнішніх негативних факторів

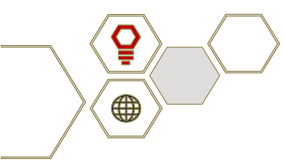

та створила передумови для її трансформації в умовах повномасштабної війни, що розпочалася у 2022 році.

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило безпрецедентний ефект суспільної мобілізації, відомий у політології як «гуртування навколо прапора». Соціологічні дослідження перших місяців війни зафіксували стрімке зростання довіри до державних інституцій: до Президента України — понад 90%, до Збройних Сил України — майже абсолютні показники [8]. Як зазначали С. Левицький та Л. Вей [18, р. 317], в умовах екзистенційної загрози навіть конкурентні демократії тимчасово згортають механізми політичної боротьби заради національного виживання.

Наслідком цього стало помітне зміщення інституційного балансу. Верховна Рада, що раніше була центральною ареною партійної конкуренції, перетворилася на орган, який переважно легітимізує рішення виконавчої влади. Основні центри ухвалення рішень сконцентрувалися в Офісі Президента та Раді національної безпеки і оборони. Цей процес посилення виконавчої вертикалі є типовим для держав у кризових умовах, однак несе потенційні ризики для демократичних процедур у довгостроковій перспективі.

Крім того, в даний час є певна криза в діяльності Верховної ради України, зокрема через більше зосередження влади (владних повноважень) саме у органах виконавчої влади, що в даний час очолюється фактично Президентом України, а в свою чергу Верховна Рада України не в повній мірі здійснює свої функції зокрема парламентського контролю, а саме контролю за виконанням обов'язків та здійснення повноважень органами виконавчої влади, а також негативним фактором, що впливає на діяльність парламенту є падіння рівня довіри серед населення до парламенту і це є взаємопов'язаними факторами. Падіння рівня довіри до парламенту як до законодавчої гілки влади тягне за собою падіння рівня довіри громадян до політичних партій, як до політичного інституту взагалі, більшою мірою це стосується політичних

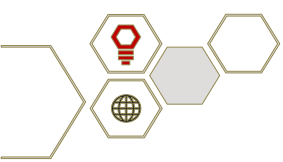
партій, що представлені саме у Верховній Раді України, що в цілому стає викликом для розвитку демократії в Україні [4, с. 112–115].

Законодавчі нововведення 2022 року, а саме ухвалення Закону № 2243-IX дозволило перевести боротьбу з проросійськими силами в суто юридичну площину, це дало змогу легітимно очистити партійну систему[6]. Одним із найрадикальніших кроків стала судова заборона діяльності проросійських партій, включно з парламентською «Опозиційною платформою — За життя». Це рішення, що ґрунтувалося на статті 37 Конституції України [1], фактично ліквідувало цілий сегмент партійного поля, який упродовж десятиліть був невід’ємною складовою української політики. Цей крок ознаменував завершення епохи, коли внутрішньополітична боротьба значною мірою залежала від проросійських сил, що діяли всередині країни. Цей інституційний злам остаточно закріпив європейський вектор як безальтернативний.

Політична система України, трансформована воєнним станом, почала описуватися через концептуальні рамки гібридності. Сучасна система являє собою квазідемократичну модель, яка вміщує високий ступінь централізації управління поряд із громадянським плюралізмом та збереженням засадничих свобод. Таке поєднання режимів воєнного часу, хоча й необхідне для ефективності національної оборони, водночас створює серйозні виклики для подальшої демократичної консолідації [7, с. 18].

Отже, нова політична реальність «воєнна демократія» — гібридна модель, що поєднує демократичну легітимність влади та високий рівень громадської мобілізації з концентрацією повноважень у виконавчій вертикалі. Така система, з одного боку, забезпечує ефективність управління в умовах війни, а з іншого — створює виклики для майбутньої демократичної консолідації.

Примітно, що попри централізацію влади, Україна продемонструвала прогрес у ключових сферах, що знайшло відображення в міжнародних індикаторах. Згідно зі звітом Freedom House [15], індекс демократії України зріс завдяки антикорупційним зусиллям та судовій реформі. Transparency

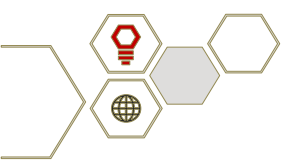
International також зафіксувала покращення в Індексі сприйняття корупції (з 33 балів у 2022 році до 36 у 2023-му). Ці дані свідчать, що українська модель суттєво відрізняється від класичних авторитарних режимів воєнного часу.

При цьому, значну роль у стримуванні тенденцій до надмірної концентрації політичної влади відігравало громадянське суспільство. Воно поступово інституалізувалося та зміцнювало свої позиції як самостійний і впливовий актор політичного поля. Саме активність інститутів громадянського суспільства — зокрема, громадських організацій, волонтерських рухів, незалежних медіа та ініціативних груп — сприяла формуванню ефективних механізмів суспільного контролю над владою, підвищенню рівня політичної підзвітності та збереженню елементів демократичного балансу у системі державного управління. Отже, громадянське суспільство виконувало функцію своєрідного механізму стримування тенденцій централізації влади, забезпечуючи необхідну рівновагу між владними інститутами та соціумом.

Так, волонтерські рухи, благодійні фонди та місцеві ініціативи взяли на себе значну частину державних функцій, демонструючи високий рівень самоорганізації. Ця подвійність - централізація влади та децентралізація суспільної активності - стала унікальною рисою української воєнної демократії та може стати підґрунтям для появи нових політичних акторів у повоєнний період.

З початком повномасштабної війни в Україні суспільство змінилося, а в людей сформувався запит на швидкі та ефективні дії влади, очікування змін у всіх сферах життя та на відродження післявоєнної України без впливу олігархічних груп як загальнодержавному так місцевому рівнях, без корупції та без неефективних та бюрократичних органів управління всіх гілок влади та ін.

Тому, під впливом вимог суспільства повинні будуть створюватись нові політичні партії на ідеологічній основі, національно - патріотичного

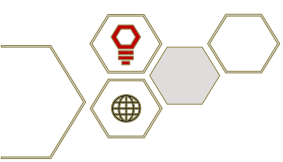
спрямування як загальнодержавного так і регіонального рівня основу яких мають складати в першу чергу громадські діячі – лідери суспільних думок, військові, волонтери та інші члени суспільства з активною громадянською позицією (відомі активісти та інтернет блогери тощо).

Ключовою трансформацією повоєнної структури політичного простору України стане завершення дії та втрата ефективності традиційного геополітичного поділу за віссю «Схід – Захід». Цей історично усталений розкол упродовж тривалого часу виступав основою для політичної ідентифікації та механізмом електоральної мобілізації та електорального поділу суспільства.

Проте, внаслідок радикальних зрушень у масовій політичній свідомості громадян, спричинених повномасштабною війною, ця логіка втратила актуальність. Заборона проросійських політичних партій, а також збройна агресія Російської Федерації проти України зумовили глибинну делегітимацію проросійських наративів і зробили повернення до старої логіки політичної мобілізації практично неможливим. У результаті, політичний простір України дедалі більше орієнтується на внутрішньоінтеграційні, національно-консолідаційні та європейсько-цивілізаційні параметри розвитку.

Таким чином, подальший розвиток політичної конкуренції в Україні відбуватиметься вже вздовж оновлених параметрів політичного протистояння, що формуватимуться не за традиційними геополітичними чи регіональними ознаками, а відповідно до нових соціокультурних, ціннісних і світоглядних орієнтирів суспільства. Ці нові параметри відображатимуть зміни у суспільній свідомості, спричинені воєнним досвідом, переосмисленням питань національної безпеки, європейської інтеграції та модернізації державних інститутів, що надаватиме політичному процесу якісно нового змісту.

- Безпековий: Дилема між прихильниками «жорсткої перемоги» (повне відновлення територіальної цілісності військовим шляхом) та прихильниками «компромісного миру» (завершення війни через

переговори та поступки).

- Ідеологічний: Протистояння між ліберально-реформаторським табором (акцент на економічних реформах, модернізації та євроінтеграції) та консервативно-націоналістичним табором (пріоритет національної ідентичності, традиційних цінностей та безпеки).
- Управлінський: Боротьба між популістськими силами, що пропонують прості рішення, та технократичними елітами, які наполягають на складних, але необхідних системних реформах.

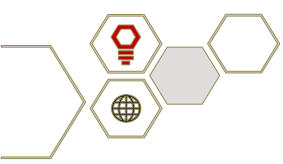
Соціальні зміни, спричинені війною, створюють підґрунтя для появи нових політичних акторів. Насамперед, це військові та ветерани, які мають найвищий рівень суспільної довіри і можуть трансформувати свій соціальний капітал у політичний вплив. Суспільний запит на оновлення політичного класу є екзистенційним. Головним каталізатором цього процесу є учасники бойових дій. Однак, перетворення військового авторитету на політичний успіх вимагає організаційної та програмної структуризації, чого часто бракує новим акторам [9, с. 124].

Другим потужним джерелом є волонтерський та громадянський сектор, волонтери та активісти (лідери суспільних думок) які довели свою ефективність і можуть висунути власних представників у політику.

Водночас зберігається значний ризик відновлення олігархічного впливу та впливу старих еліт. Олігархічні групи, попри тимчасову втрату впливу, можуть використати процеси повоєнної відбудови для відновлення своїх позицій через контроль над економічними активами та медіа. Ця напруга між новими суспільними лідерами та старими елітами стане одним із центральних конфліктів повоєнної політики.

На основі аналізу можна виокремити три базові сценарії розвитку повоєнної партійної системи України:

- Гегемонія переможців. Цей сценарій передбачає домінування однієї політичної сили, що асоціюється з перемогою у війні. Така модель може

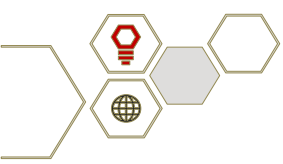
забезпечити стабільність, але несе ризики та загрози для подальшого розвитку демократії в Україні такі як концентрації влади та обмеження політичного плюралізму.

- Відновлення олігархічного впливу. У цьому випадку фінансово-промислові групи повертають собі контроль над політичним процесом через нові, ребрендовані проекти з новими обличчями. Це означало б повернення до корумпованої та моделі протекціонізму, що існувала до 2022 року.
- Ідеологічне оновлення. Найбільш оптимістичний сценарій, що передбачає формування стійких партій європейського зразка (ліберальних, консервативних, соціал-демократичних) із чіткими програмами та прозорим фінансуванням. Реалізація цього сценарію залежить від успіху інституційних реформ (виборчої, судової, антикорупційної).

Ключовим викликом для України стане поєднання ефективного управління з дотриманням демократичних стандартів. Шанс на успішну трансформацію дають нові суспільні цінності, загартовані війною довіра, солідарність та громадянська відповідальність. Якщо ці цінності вдасться інституціоналізувати, Україна зможе здійснити перехід від олігархічного плюралізму до зрілої європейської демократії.

Отже, повоєнна партійна система України має ґрунтуватися на трьох основних трендах — інституційного оновлення, соціальної реінтеграції та ідеологічної переорієнтації, що визначатиме її місце в європейському демократичному просторі.

Висновки. У статті вперше здійснено комплексний аналіз трансформації партійної системи України в умовах повномасштабної війни як критичного моменту інституційного розвитку. Запропоновано авторську інтерпретацію моделі «воєнної демократії» та виокремлено нові осі політичної конкуренції, які визначатимуть конфігурацію партійного поля у повоєнний період.

Проведене дослідження підтвердило, що довоєнна система страждала від системних вад: слабкої інституціоналізації (переважання «партій-проектів»), домінування геополітичного розколу як головної осі конкуренції та залежності від олігархічних груп.

Навіть безпрецедентна перемога «Слуги Народу» у 2019 році не змінила цієї логіки, залишаючи Україну позаду країн Центрально-Східної Європи у питанні формування сталих партій.

Воєнний стан спричинив «політичну паузу»: суспільство консолідувалося, міжпартійна конкуренція згорнулася, а проросійський політичний сегмент було повністю ліквідовано. Це сформувало тимчасову модель «воєнної демократії», що поєднала централізацію влади з високою громадською активністю, і знайшло відображення у змішаних оцінках міжнародних індексів (Freedom House, Transparency International).

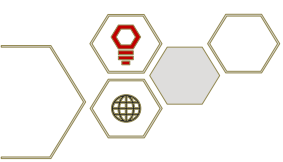
Аналіз показує, що повоєнна конкуренція будуватиметься вздовж нових осей (безпекової, ідеологічної, управлінської), а ключовими політичними акторами можуть стати ветерани, волонтери та активні представники громадянського суспільства.

У підсумку, Україна стоїть перед вибором між трьома базовими сценаріями майбутнього партійної системи:

- Гегемонія переможців — ризик концентрації влади в руках однієї сили.
- Відновлення олігархічного впливу — повернення до корумпованих довоєнних практик.
- Ідеологічне оновлення — формування партій європейського зразка, що є найбільш оптимістичним, але й найскладнішим шляхом.

Отже, ключовим завданням для України є інституціоналізація нових суспільних цінностей — солідарності, довіри та відповідальності — у новій політичній архітектурі.

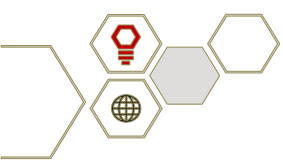
Подальші дослідження цієї проблематики можуть бути зосереджені на аналізі трансформації виборчого законодавства в умовах повоєнної відбудови,

динаміці громадської думки щодо нових політичних проєктів, а також на порівняльному аналізі досвіду інших постконфліктних держав у розбудові партійних систем.

Список використаних джерел

1. Верховний Суд України. Постанова у справі щодо заборони діяльності політичної партії «Опозиційна платформа — За життя» від 21 грудня 2023 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/2023_12_21_640_2933_20.
2. Гарань О., Магда Є., Яблонський В. Українська партійна система: еволюція, проблеми, тенденції розвитку. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 168 с.
3. Зеленько Г. І. Чи інституціоналізувалися політичні партії в Україні? Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2011. № 3 (53). С. 57–71.
4. Зеленько Г. І. (ред.). Політична система України: конституційна модель та політичні практики. Київ : ІПіЕНД, 2023. 412 с.
5. Петренко В. С. Президент, Кабмін, Рада: динаміка взаємодії в умовах воєнного стану. Політичний менеджмент. 2024. № 3 (45). С. 17–29.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій : Закон України № 2243-IX від 03.05.2022. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 41.
7. Рябчун В. І. та ін. Політична система України в умовах воєнного часу: виклики та трансформація. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2024. № 2. С. 12–25.
8. Соціологічна група «Рейтинг». Динаміка суспільно-політичних настроїв у період війни. 2022. URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/>.

9. Шаповал І. В. Політичне оновлення України в умовах військової агресії: соціальний вимір. Гілея: науковий вісник. 2023. Вип. 185. С. 122–126.
10. Шведа Ю. Р. Політичні партії в сучасному світі: теорія і практика : навч. посіб. Львів : Світ, 2018. 320 с.
11. Шкляр Л. Проблеми демократизації та формування політичного плюралізму в Україні. Київ : Либідь, 2011. 256 с.
12. Bunce V. Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 260 p.
13. Capoccia G., Kelemen R. D. The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. World Politics. 2007. Vol. 59, no. 3. P. 341–369.
14. Ekiert G., Hanson S. Capitalism and Democracy in Central and Eastern Europe. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 410 p.
15. Freedom House. Nations in Transit 2024: Ukraine. 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/nations-transit/2024>.
16. Freedom House. Freedom in the World 2024: Ukraine. 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2024>.
17. Kazharski A. Central Europe Thirty Years after the Fall of Communism. Lanham : Rowman & Littlefield, 2022. 290 p.
18. Levitsky S., Way L. Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 536 p.
19. Linz J. J., Stepan A. Problems of Democratic Transition and Consolidation. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1996. 504 p.
20. Meleshevych A. Party System Institutionalization in Ukraine: Between Volatility and Stability. East European Politics and Societies. 2020. Vol. 34, no. 2. P. 289–310. DOI: 10.1177/0888325419875089.
21. Wilson A. Ukraine Crisis: What It Means for the West. New Haven : Yale University Press, 2016. 320 p.